

گفتمان
سینمای زنانه
Feminine Movies

[از دهه ۱۹۹۰ تا امروز]

کوروش جاهد

www.ketab.ir

انتشارات پرنده

● گفت‌مان سینمای زنانه از دهه ۱۹۹۰ تا کنون

● نویسنده: کورش جاهد

انتشارات پرند

● مدیر هنری و طراح گرافیک: سعید صادقی ● مدیر اجرایی: سید امین سقرایی ● ویراستار: افشین داورپناه
● تابستان ۱۴۰۰ ● چاپ اول ● چاپ: سورنا ● پخش: ققنوس ● تیراژ: ۳۰۰ نسخه ● قیمت: ۶۵۰۰۰ تومان
● شابک: ۸-۶۵-۸۹۵۵-۶۰۰-۹۷۸ ● جستارهای سینمایی-۷ ● حق چاپ محفوظ است. ©

● سرشناسه: جاهد، کورش، ۱۳۵۳- ● عنوان و نام پدیدآور: گفت‌مان سینمای زنانه: [از دهه ۱۹۹۰ تا امروز] = Feminine Movies / کورش جاهد؛ ویراستار: افشین داورپناه. ● مشخصات نشر: تهران: انتشارات پرند، ۱۴۰۰. ● مشخصات ظاهری: ۲۵۵ ص: ۱۴/۵ × ۲۷/۵ س. م. ● فروست: جستارهای سینمایی: ۷. ● شابک: ۸-۶۵-۸۹۵۵-۶۰۰-۹۷۸ ● وضعیت فهرست‌نویسی: فیبا ● یادداشت: عنوان دیگر: گفت‌مان سینمای زنانه: از دهه ۱۹۹۰ تا کنون. ● عنوان دیگر: گفت‌مان سینمای زنانه: از دهه ۱۹۹۰ تا کنون. ● موضوع: سینما و زنان ● موضوع: Motion pictures and women ● موضوع: سینما و زنان - تاریخ ● موضوع: Motion pictures and women - History. ● رده‌بندی کنگره: ۹/۱۹۹۵ PN ● رده‌بندی دیویی: ۸۲/۴۳۰۷۹۱ ● شماره کتابشناسی ملی: ۸۲۶۰۵۷۳ ● اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیبا

● نشانی: تهران. خیابان آیتا... طالقانی. خیابان برادران شهید مظفر شمالی. بن بست کیا. پلاک ۷. واحد ۲. ۸۸۹۱۰۳۸۱
● وبسایت: www.parandepub.ir ● ایمیل: info@parandepub.ir ● اینستاگرام و توییتر: [parandepub](https://www.parandepub.ir)
● فروشگاه آنلاین: فروشگاه نشر پرند: www.parandepub.ir ● فروشگاه اینترنتی نیوار: www.nivar.ir
● فروش کتاب صوتی: سایت طاقچه، نووار، فرا کتاب

فهرست

- ۱۱ | پیشگفتار
- ۷۸ | Thelma and Louise | تلما و لوییز | اریدلی اسکات
- ۸۰ | Gila | جیلا | مایکل کریستوفر
- ۸۲ | Heaven and Earth | بهشت و زمین | الیور استون
- ۸۴ | Amelie | آمیلی | ژان پی یرژونه
- ۸۶ | Selena | سلنا | گرگوری ناوا
- ۸۸ | Hours | ساعت ها | استیفن دالدری
- ۹۰ | Nurse Betty | پرستار بتی | نیل لابوت
- ۹۲ | Evita | اویتا | الن پارکر
- ۹۴ | The Piano Teacher | معلم پیانو | میشائیل هانکه
- ۹۶ | Iris | آیریس | ریچارد آیر
- ۹۸ | Malena | ملینا | جوزپه تورناتوره
- ۱۰۰ | Piano | پیانو | جین کمپیون
- ۱۰۲ | Frida | فریدا | جولی تیمور
- ۱۰۴ | Bridget Jones's Diary | خاطرات بریجیت جونز | شارون مگوایر
- ۱۰۶ | Talk to Her | با آن زن حرف بزن | پدرو آلمودوار

- بدو لولا بدو | تام تیکور | Run Lola Run | ۱۰۸
- در میان بیگانه‌ها | ادواردو پونتی | Between Strangers | ۱۱۰
- جاده مال‌هالند | دیوید لینچ | Mulholland Drive | ۱۱۲
- داگویل | لارس فون تریه | Dogville | ۱۱۴
- گمشده در ترجمه | سوفیا کاپولا | Lost in Translation | ۱۱۶
- عزیز میلیون دلاری | کلینت ایستوود | The Million Dollar Baby | ۱۱۸
- بیل را بکش ۱ | کوئنتین تارانتینو | Kill Bill 1 | ۱۲۰
- ماری آنتوانت | سوفیا کاپولا | Marie Antoinette | ۱۲۲
- کتابخوان | استیفن دالدری | The Reader | ۱۲۴
- زندگی همچون گل رز | الیویر دایانا | La Vie en Rose | ۱۲۶
- جونو | جیسون ریتمن | Juno | ۱۲۸
- شیطان پرادا می‌پوشد | دیوید فرنکل | The Devil Wears Prada | ۱۳۰
- ماما میا | فلیدا لوید | Mama Mia | ۱۳۲
- دایانا | الیویر هرشیگل | Diana | ۱۳۴
- ویکی کریستینا بارسلونا | وودی الن | Vicki Cristina Barcelona | ۱۳۶
- بخور نیایش کن عشق بورز | رایان مورفی | Eat Pray Love | ۱۳۸
- ملانکولیا | لارس فورن تریه | Melancholia | ۱۴۰
- عشق رُزی | کریستین دیتِر | Love Rosie | ۱۴۲
- دوباره متولد شده | سرجیو کاستلیتو | Twice Born | ۱۴۴
- قوی سیاه | دارن آرونوفسکی | Black Swan | ۱۴۶
- شخص سوم | پال هگیس | Third Person | ۱۴۸

- ۱۵۰ | Starlet | شون بیکر | نوشتاره
 ۱۵۲ | Saving Mr. Banks | جان لی هنکاک | نجات آقای بنکس
 ۱۵۴ | Grandma | پال ویتز | مامان بزرگ
 ۱۵۶ | August Osage County | جان ولز | آگوست در اوسیج کانتی
 ۱۵۸ | We Need to Talk about Kevin | لین رمزی | باید درباره کوین صحبت کنیم
 ۱۶۰ | Blue Jasmine | وودی الن | جاسمین غمگین
 ۱۶۲ | The Iron Lady | فلیدا لوید | بانوی آهنین
 ۱۶۴ | The Girl in the Book | ماریا کوهن | دختری در کتاب
 ۱۶۶ | The Brand New Testament | ژاکوون دورمل | انجیل روایت جدید
 ۱۶۸ | Ricki and the Flash | جاناناتان دمی | ریکی و فلش
 ۱۷۰ | Battle of the Sexes | والری فاریس | نبرد جنسیت ها
 ۱۷۲ | The Help | تیت تیلور | خدمتکاران
 ۱۷۴ | Professor Marston and the Wonder Women | پروفسور مارستون و زنان شگفت انگیز
 ۱۷۶ | Bad Moms 1 | جان لوکاس و اسکات مور | مادران بد ۱
 ۱۷۸ | Suffragette | سارا گاورن | حق رای زنان
 ۱۸۰ | What They Had | الیزابت چومکو | آنچه آنان داشتند
 ۱۸۲ | The Wife | بیورن رونگه | همسر
 ۱۸۴ | Judy | روپرت گولد | جودی
 ۱۸۶ | Wild | ژان مارک ولی | سرکش
 ۱۸۸ | ۲۰th Century Women | مایک مایلز | زنان قرن بیستم
 ۱۹۰ | Novitiate | مارگارت بتس | نوآموز

پیش‌گفتار

هویت و مسایل زنان همواره در طول تاریخ با مسأله «هنر» پیوستگی داشته و همراه بوده است. به ویژه در جریان تاریخ یک صد و چند ساله پیدایش هنر سینما تا امروز و از زمان کشف ویژگی داستانگویی تصاویر متحرک، سینماگران به این نکته پی بردند که به تصویر کشیدن داستان‌های مربوط به جنس زن و روایت‌های زنانه می‌تواند جذابیت‌های بیانی و تصویری جالب و مخاطب‌پسند برای علاقه‌مندان و دوستداران سینما ایجاد کند.

ضمن اینکه در دهه‌های پس از شکل‌گیری سینمای داستانگو همراه با تحولات اجتماعی و فرهنگی، مسایل عمیق‌تر و چالش‌برانگیز مربوط به جنسیت زنانه نیز در قالب داستان‌ها و موضوعات مختلف در فیلم‌های سینمایی به تصویر کشیده شد. به گونه‌ای که در طول تاریخ قرن بیستم و همزمان با رشد و گسترش شیوه‌های داستانگویی در هنر سینما، بهره‌گیری از این داستان‌ها جذابیت‌ها و الگوهای چشمگیرتری پیدا می‌کرد. از ماجراهای اغواگرانه که با محوریت زنان موطلایی (Blond) بر روی پرده نقره‌ای شکل گرفته، تا پیدایش ژانر بسیار مورد توجه «ملودرام» Melodrama که به طور مشخص به مسایل و رویدادهای دردمندانه و مظلومانه زنان مورد ستم در جهان مردانه در تاریخ سینما پرداخته است. همچنین قرارگیری زنان در کشاکش رقابت‌های خشن و بی‌رحمانه مردان در فیلم‌های موسوم به ژانر

«نوار» Noir یکی دیگر از جلوه‌های حضور جنس زن در روایت‌های سینمایی تا امروز را تشکیل داده است.

نکته بسیار جالب و قابل پژوهش در مورد تاریخ سینما اینکه، روند شکل‌گیری رویدادهای مربوط به هنر هفتم و تکامل این «هنر» در تاریخ قرن بیستم میلادی با شکل‌گیری بسیاری از تحولات و کشفیات و رویدادهای علمی، فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و تاریخی در طول این قرن همراه و همزمان بوده است. از رشد سریع شهرنشینی در جوامع همراه با اختراع انواع و اقسام لوازم و مصنوعات رفاهی ساخت دست بشر، تا همزمان پیدایش جنبش‌ها و مکاتب هنری در «هنر مدرن» مانند «امپرسیونیسم» در سالیان نخست سده بیستم و سایر مکاتب مانند «اکسپرسیونیسم» و «سوررئالیسم» در نیمه نخست قرن گذشته که در نیمه نخست سده بیستم به وقوع پیوست.

جالب اینکه در نیمه نخست این قرن همزمان شاهد شکل‌گیری دانش «روانکاوی» توسط اندیشمندان و پژوهشگرانی مانند زیگموند فروید (۱۹۳۹-۱۸۵۶) و کارل گوستاو یونگ (۱۹۶۱-۱۸۷۵) و برخی پژوهشگران و دانشمندان نیز بوده است. از جانب دیگر، با رشد شهرنشینی و گسترش نهادهای اقتصادی، فرهنگی و مدنی، پیدایش جنبش‌های «فمینیستی» و برابری خواهانه زنان در دو قاره اروپا و آمریکا نیز فرصت مناسبی برای ظهور و بیان اندیشه‌ها و مطالبات خود را پیدا کردند.

از اواخر قرن نوزدهم میلادی، اندیشه‌های بنیادین افرادی چون «آرتور شوپنهاور» (۱۸۶۰-۱۷۸۸) و «فردریش ویلهلم نیچه» (۱۹۰۰-۱۸۴۴) که تا

سالیان پایانی قرن نوزدهم ادامه داشت، تاثیر زیادی بر جهان اندیشه و تفکر بشری گذاشت. همچنین طرح افکار و اندیشه‌های «کارل مارکس» (۱۸۸۳-۱۸۱۸) و طرح دیدگاه طبقاتی از نیازها و رویکردهای انسان مدرن که آن هم از قرن نوزدهم شروع به پیدایش و شکل‌گیری کرده و در قرن بیستم با ظهور انقلاب بلشویکی ۱۹۱۷ در کشور روسیه در قالب یک نظام سیاسی پایه‌ریزی شد.

هرچند بعدها با ظهور زنان اندیشمندی همچون هانا آرنت (۱۹۷۵-۱۹۰۶) در زمینه فلسفه، کارن هورنای (۱۹۵۲-۱۸۸۵) و آنا فروید (۱۹۸۲-۱۸۹۵) در حیطه روانکاوی و در زمینه اندیشه‌های فمینیستی اشخاصی نظیر: ماریا مونته سوری (۱۹۵۲-۱۸۷۰) سیمون دوبوار (۱۹۸۶-۱۹۰۸)، نوال سعداوی (۲۰۲۱-۱۹۳۱) و برخی دیگر از اندیشمندان زن، تلاش در جهت تعدیل نگاه «مردمحور» به انسان و جهان پیرامون انجام گرفت.

اما حضور مردان در عرصه اندیشه‌های فلسفی، هنری و جهان صنعت آنقدر گسترده و فراگیر بود که تلاش‌های بزرگی از این دست با وجود تاثیر بسیار عمیق که بر اندیشه یکسویه بشری گذاشتند، تا سالیان میانی سده بیستم قادر به ایجاد تغییر بنیادین در نظام مردسالارانه اقتصاد، سیاست، فلسفه و صنعت در جهان مدرن نگردید. با این وجود، تلاش این افراد بعدها در کنار جنبش‌های مختلف نقش اساسی در تغییر نگرش انسان به مسایل زنان را در جهان امکان‌پذیر ساخت. بطوریکه به نظر می‌رسد تاثیر نگاه برابری خواهانه زنان در این زمینه پس از گذار از موج‌های اول تا چهارم «فمینیسم» امروزه

در دهه‌های ابتدایی قرن بیست و یکم بیش از هر زمان دیگر در عرصه‌های هنری از جمله سینما گسترش یافته است.

بهر شکل، قرن بیستم در گستره اندیشه از یک سو و همزمان پیدایش پدیده نوظهور «سینما» که در نتیجه پژوهش‌های ماجراجویانه افرادی مانند «توماس آلو ادیسون» (۱۸۴۷-۱۹۳۱) در آمریکا و «برادران لومیر» در فرانسه ایجاد شده بود، شیوه بسیار نوین و اعجاب‌انگیزی در به تصویر کشیدن اندیشه‌ها و خواست‌ها و رفتار انسانی را بر روی پرده نقره‌ای سینما آفریده بود. تا اواخر قرن نوزدهم مطالعه داستان‌های نویسندگان و مواجهه با افکار و اندیشمندان و فلسفه منحصر به مطالعه و خواندن متون پیچیده ادبی و فلسفی در کتاب‌های پر حجم چاپ شده بر روی «کاغذ» بود. اما پدیده سینما به طور تدریجی و همزمان با تکامل قابلیت‌های بیانی «تصاویر متحرک»، این ذهنیت را برای اندیشه بشر متمدن و مدرن ایجاد کرد که قادر خواهد بود از این پس با به تصویر کشیدن رفتار و نیازهای انسانی در قالب روایت داستان‌های مختلف بر روی «پرده نقره‌ای» به بازنمایی و بیان جهان‌بینی‌های مختلف برای طیف وسیع‌تری از ساکنین جهان مدرن بپردازد.

اما شروع این حرکت در ابتدای پیدایش سینما نمی‌توانست به همان سرعت و سادگی تولید و نگارش متون ادبی، علمی و فلسفی بر روی کاغذ اتفاق بی‌افتد. بلکه درج این اندیشه‌ها در قالب داستان یا سایر شیوه‌های بیانی، مستلزم تلاش گسترده و «آزمون و خطا» به واسطه پشتکار صنعتگران باذوق و ماجراجو در حیطه تولید «تصاویر متحرک» بود. ضمن اینکه بخش

بزرگ این هنر (سینما) تا سالها بعد از پیدایش، صرفاً به ایجاد سرگرمی برای عامهٔ مردم پرداخته و مدت‌ها طول کشید تا داستان‌های نگاشته شده در کتب ادبیات جهان و اندیشه‌های عمیق ترانسانی راهشان را به روی پردهٔ بزرگ سینما پیدا کنند.

بهرشکل، نکته قابل بررسی و تعیین‌کننده در جریان روند شکل‌گیری سینما مانند بسیاری از صنایع دیگر اینکه، شکل‌گیری و تکامل این «هنر-صنعت» نویافته، به دست «مردان» و از زاویهٔ نگاه مردم‌محور نزد این اشخاص مشاهده شده تا قادر به طرح موضوعات و داستان‌ها و شکل‌گیری مفهوم هنر و این شیوه‌های بیانی در قالب «تصاویر متحرک» امکانپذیر باشد. مانند بسیاری از عرصه‌های علمی، فرهنگی، مذهبی، هنری و فلسفی که تا این زمان همواره توسط افراد مذکور و از دریچهٔ نگاه این اشخاص به رشته تحریر درآمده و یا بنیان گذاشته شده، سینما هم تا سالیان سال به همین شکل در اغلب موارد به دست «مردان» هنرآفرین و همزمان صنعت‌گر در حال تکامل و شکل‌گیری بوده است.

در آغاز پیدایش سینما از شکل‌گیری فیلم‌های ژانر «کمدی» توسط اشخاصی مانند چارلی چاپلین، باستر کیتون، هری لنگدون، هرولد لویید، لورل و هاردی، روسکو آرباکل، مک سنت و دیگران (به عنوان یکی از نخستین ژانرهای سینمایی) تا سایر تهیه‌کنندگان، بازیگران و کارگردان‌ها در سینمای آمریکا و اروپا به نظر می‌رسد در طیف گسترده‌ای توسط مردان فعال در این حیطه در حال شکل‌گیری و اجرا بود. بنابراین طبیعی به نظر می‌رسد که وجود این زاویه نگاه

مردانه به همهٔ امور زندگی و ابعاد زیست انسان از جمله حضور زنان در دنیای مدرن، تحت تأثیر این نگاه «مردمحور» Male-Oriented قرار داشته است.

از جانب دیگر، رشد سایر صنایع در جهان از جمله صنایع نظامی، صنعت چاپ، صنعت ساختمان، صنایع چوب، کاغذ، فلز و صنعت نساجی و بسیاری صنایع دیگر بهر شکل توسط مردان در حال تأسیس و شکل‌گیری بود. هرچند در جریان شکل‌گیری و رشد و گسترش تمام این صنایع، حضور زنان در کنار مردان غیرقابل انکار بوده اما ویژگی صنعتی شدن (Industrialization) جهان از چند قرن گذشته روند «مردمحور» را پیموده است.

آغاز شکل‌گیری و امتداد گستردگی این صنایع البته از چند قرن پیش از این به ظهور پدیدهٔ «انقلاب صنعتی» Industrial Revolution در اروپا و بعدها سایر نقاط جهان باز می‌گردد که البته نقش مردان و جهان بینی «مردمحور» در شکل‌گیری و ایجاد این صنایع در قرون گذشته تا امروز قابل بررسی است. جالب اینکه مسألهٔ شرایط کار و میزان دستمزد زنان در حیطهٔ این صنایع رو به گسترش، یکی از کلیدی‌ترین موضوعاتی است که در قرون گذشته تا به امروز مورد توجه و انتقاد بسیاری از فعالان حقوق زنان به ویژه زنان «فمینیست» قرار داشته است.

دامنهٔ بحث دربارهٔ این مسأله به همراه انتقاد از وضعیت دستمزد زنان در صنایع مختلف و در مقایسه با دستمزد مردان در شرایط یکسان، موضوعی است که تا سالیان اخیر به مسألهٔ دستمزد زنان بازیگر در صنعت سینما هم تسری پیدا کرده است. این رویکرد انتقادی در موقعیت‌های مختلف با

عنوان «سقف شیشه‌ای» Glass Roof توسط زنان و منتقدان اجتماعی در مورد وضعیت نابرابر زنان در مقایسه با مردان مطرح گردیده است. خانم «جولین مور» بازیگر سرشناس هالیوود در مراسم آکادمی اسکار سال ۲۰۱۵ هنگام دریافت جایزه اسکار، برای بازی در فیلم «همچنان آلیس» به طور مشخص به نابرابری دستمزد بازیگران زن در مقایسه با بازیگران مرد در تولید فیلم‌های هالیوود اشاره و به نمایندگی از سایر بازیگران اعتراض خود را به این نابرابری در پرداخت دستمزدها نشان می‌دهد.

نگاه انتقادی جنبش فمینیسم با ورود به قرن بیستم و ظهور زنان نویسنده و تاثیرگذار مانند خانم وین هینا مولف (۱۹۴۱-۱۸۸۲) در عرصه ادبیات و سایر زنان در حیطه‌های دیگر همچنان آغازگر و پیش برنده این درخواست زنان برای توجه بیشتر به مساله برابری حقوق انسانی میان زنان و مردان بوده است. از سوی دیگر در جهان نمایش (تئاتر) شاهد هستیم به عنوان نمونه، نمایشنامه مشهور «خانه عروسک» به سال ۱۸۷۹ نوشته نمایشنامه نویس نروژی «هنریک ایبسن» (۱۹۰۶-۱۸۲۸) یکی از نخستین ریشه‌های پرداخت داستان در حیطه مسایل جهان زنانه و دغدغه زنان در چارچوب‌های سنتی و مردسالارانه به شمار می‌آید.

«مارگریت دوراس» (۱۹۹۶-۱۹۱۴) یکی دیگر از نویسندگان بزرگ قرن بیستم به شمار می‌رود که در آثارش دست به ترسیم جهانبینی‌های زنانه در بستر جهان مردمحور پرداخته است.

«آنا آخمتووا» (۱۹۶۶-۱۸۸۹) شاعر زن روسی و «فروغ فرخزاد» (۱۹۶۷-